

Przedawnienie karalności w polskim prawie

Przedawnienie jest instytucją prawa karnego, której skutkiem jest uchylenie karalności przestępstwa z uwagi na upływ czasu. Oznacza to, że czyn nie przestaje być uznawany za przestępstwo, jednak nie może już stanowić podstawy do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej. Tym samym po upływie terminu przedawnienia nie jest możliwe wszczęcie postępowania karnego w sprawie przestępstwa, a toczące się już postępowania muszą zostać zakończone. Ustanie karalności następuje z mocy prawa, a więc automatycznie.

Czas, po którym następuje przedawnienie, różni się w zależności od rodzaju przestępstwa. Zgodnie z art. 101 § 1 karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat:

- 1) 40 - gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa;
- 2) 20 - gdy czyn stanowi inną zbrodnię;
- 2a) 15 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat;
- 3) 10 - gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata;
- 4) 5 - gdy chodzi o pozostałe występkę;

Natomiast w odniesieniu do czynów ściganych z oskarżenia prywatnego, karalność ustaje z upływem roku od dnia, w którym pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy, nie później jednak niż z upływem 3 lat od czasu popełnienia czynu.

Okres przedawnienia karalności liczy się od daty popełnienia przestępstwa. Początek biegu terminu przedawnienia w przypadku przestępstw skutkowych rozpoczyna się dopiero, gdy nastąpi skutek. Natomiast w przypadku przestępstwa popełnionego w czasie dłuższym niż jeden dzień, wówczas termin ten rozpoczyna się z upływem ostatniego dnia, w którym sprawca działał.

Należy zauważyć, że przedawnienie karalności odnosi się do przestępstwa, a nie do jego kwalifikacji prawnej. Oznacza to, że termin przedawnienia karalności zależy od tego jakie przestępstwo oskarżony rzeczywiście popełnił, a nie o jakie przestępstwo został oskarżony.

W tym miejscu warto wskazać wyrok Sądu Najwyższego z 22 maja 2025r. w sprawie o sygn. I KK 119/25, zgodnie z którym nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia okresów przedawnienia karalności decydujące znaczenie ma czyn przypisany w wyroku, a nie czyn zarzucany w akcie oskarżenia.

Wszczęcie postępowania a jego bieg

W myśl art. 102 Kodeksu karnego, jeżeli w okresie, o którym mowa w art. 101, wszczęto postępowanie, karalność przestępstw określonych w art. 101 § 1 ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach - z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu.

Zatem jeżeli w okresie przedawnienia wszczęto postępowanie karne, karalność ustaje dopiero z upływem dodatkowych 10 lat po zakończeniu podstawowego terminu, a w przypadku przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego – 5 lat. Regulacja ta ma na celu zapobieganie wszczynaniu postępowań jedynie w celu przedłużenia biegu przedawnienia. Równocześnie zapewnia organom procesowym możliwość efektywnego zakończenia sprawy.

Regulacje wyłączające instytucję przedawnienia

Ustawodawca przewidział wyjątki od ogólnych przepisów, w przypadku przestępstw, które ze względu na swoją wagę i społeczną szkodliwość powinny być w sposób szczególny piętnowane. Karalność nie ulega przedawnieniu w przypadku:

- 1) zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych;
- 2) umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łączonego ze szczególnym udręczeniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych;
- 3) przedawnienie nie następuje w przypadku przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę małoletnich poniżej 15 lat lub gdy sprawca działał ze szczególnym okrucieństwem.

Małoletni

W przypadku najpoważniejszych przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich, prawo karne wprowadza szczególne zasady dotyczące przedawnienia ich karalności.

Karalność tych czynów nie może ulec przedawnieniu przed ukończeniem przez pokrzywdzonego 40. roku życia, jeśli dotyczą one:

- Przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu – popełnionych na szkodę małoletniego, zagrożonych karą, której górna granica kary przekracza 5 lat pozbawienia wolności;
- Przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności – jeżeli zostały popełnione na szkodę małoletniego, albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego;
- Przestępstw określonych w art. 156a i 191b Kodeksu karnego – czyli m.in. handlu ludźmi oraz przymuszania do prostytucji – jeżeli popełnione zostały na szkodę małoletniego.

W powyższych sprawach pokrzywdzony ma znacznie dłuższy czas na zgłoszenie przestępstwa. Zapewnia to realną ochronę ofiarom przemocy i nadużyć seksualnych, które bardzo często dopiero po upływie wielu lat gotowe są zwrócić się do organów ścigania po pomoc.

Skutki upływu terminu przedawnienia

Upływ terminu przedawnienia skutkuje ustaniem karalności, co oznacza zakaz prowadzenia postępowania karnego i wydania wyroku skazującego. Oznacza to zakaz wszczęcia i prowadzenia procesu karnego na etapie postępowania przygotowawczego, jak i przed sądem. Zgodnie z art. 17 § 1 pkt 6 Kodeksu postępowania karnego sąd stwierdzając zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej w postaci przedawnienia, zobligowany jest do umorzenia postępowania.

Należy także zauważyć, że po upływie terminu przedawnienia nie mogą być stosowane środki zabezpieczające.

Z perspektywy sprawcy, zjawisko ustania karalności, czyli przedawnienie przestępstwa, jest bardzo korzystne, gdyż chroni sprawcę czynu przed nieograniczoną w czasie represją państwa. Natomiast z drugiej strony zabezpiecza interes wymiaru sprawiedliwości w przypadkach najpoważniejszych przestępstw. Upływ terminu przedawnienia karalności nie przeszkadza by złożyć kasację na korzyść oskarżonego lub wznowić postępowania na jego korzyść.

! Warto Wiedzieć Więcej !

Masz dodatkowe pytania? Borykasz się z innymi problemami natury prawnej, a nie jesteś w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy?

Możesz skorzystać z darmowej porady w punktach nieodpłatnych pomocy prawnej i świadczenia poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu nowosolskiego.

Obowiązują wcześniejsze zapisy na poradę pod nr tel.: 790 227 119 we wtorki, środy i czwartki w godz. 10.00-13.30 lub rejestrację online <https://www.gov.pl/web/nieodplatna-pomoc>